

EN HJÄLPANDE HAND

bokförlaget **atlas**

STUDIEHANDLEDNING

OM STUDIECIRKELN

I en studiecirkel träffas man regelbundet för att studera, diskutera eller öva sig på något tillsammans. En studiecirkel består av 3-15 personer. Det vanligaste är att man är 8-12 personer. Oftast träffas man en gång i veckan under en eller ett par månader, minst tre gånger.

Att vara med i en studiecirkel skiljer sig från att gå i skolan. Man deltar fritt och frivilligt, det finns ingen färdig kursplan, och alla deltagare är med och påverkar innehållet och upplägget. I en studiecirkel utgår man från deltagarnas behov och tar vara på allas erfarenheter.

Studiecirkeln är en demokratisk studie- och diskussionsform som bygger på allas aktiva deltagande. Respekt för varandra är viktigt. Ingen person får dominera diskussionerna – idealet är att alla får komma till tals ungefär lika mycket, och att beslut fattas i öppen och demokratisk anda.

Istället för en lärare finns det en cirkelledare. Han eller hon fungerar som en guide och inspiratör, och leder gruppens arbete framåt. Cirkelledaren kan sitt ämne, men det är i samspelet mellan cirkelledaren, deltagarna och studiematerialet som ny kunskap växer fram.

Det finns några formella krav för att studiecirkeln ska få ekonomiskt stöd från ABF för materialkostnader (boken). Cirkeln måste bestå av minst nio studietimmar (en studietimme = 45 minuter) uppdelat på minst tre sammankomster. Tre deltagare inklusive ledaren är minimum.

Sammankomsterna behöver inte bara bestå av att alla går till en lokal där ni träffas, utan kan bedrivas helt på distans, eller genom en kombination av att träffas fysiskt och via nätet.

EN STUDIECIRKEL OM VAPENEXPORT

Trots att det i princip är förbjudet att tillverka och sälja vapen till andra länder är Sverige en av världens största vapenexportörer. Hur är det möjligt? Hur hänger vapenexporten ihop med svensk politik? Vad används de svenska vapnen till? Behövs vapenexporten eller bör den stoppas, och i så fall hur?

Om dessa frågor handlar *En hjälpande hand* – serieromanen där du får följa den nyfrälste vapenkrängaren Zven Johansson på en resa ut i världen, samtidigt som du får insikt i vapenexportens logik och i den svenska dubbelmoralen.

Det här är en studiehandledning som kommer att hjälpa dig att ordna och hålla i en studiecirkel utifrån just *En hjälpande hand*.

Genom studiecirkeln kan du och dina kamrater tränga djupare in i problemen, bygga kunskap tillsammans, diskutera och pröva argument, och inte minst kläcka idéer på vad ni och er organisation kan göra för att påverka och förändra. Studiecirkeln är, som du kommer att märka, ett utmärkt verktyg i arbetet för förändring.

I studiehandledningen finns ett förslag till upplägg, samtalsfrågor, övningar, uppgifter och tips till cirkelledaren.

Så kan ni lägga upp cirkeln

Ni bestämmer gemensamt i cirkeln hur ni lägger upp arbetet; hur många gånger ni ska träffas, hur många timmar ni ska ses varje gång, hur mycket ni vill läsa, och så vidare.

Den här studiehandledningen ger förslag på ett upplägg med fyra träffar och tre studietimmar varje gång, alltså totalt tolv studietimmar.

Förslag på studiecirkel med fyra träffar:

1. Ni lär känna varandra, gör en värderingsövning, kollar igenom boken, bestämmer er för en plan och ett mål, och kommer igång med diskussionen.
2. Ni utgår ifrån de delar ni har läst, samtalar kring frågorna, gör ett par övningar och drar slutsatser.
3. Ni utgår från de delar ni har läst, samtalar kring frågorna, gör ett par övningar och drar slutsatser.
4. Ni arbetar fram idéer och uppslag kring hur ni kan gå vidare och agera, för att till sist sammanfatta och utvärdera cirkeln.

CIRKELLEDARENS ROLL

Cirkelledaren har ansvar för att samordna arbetet i cirkeln, förbereda träffarna och hålla kontakten med ABF. I en del cirklar är cirkelledaren given på förhand, men ibland måste gruppen utse en av deltagarna.

Cirkelledaren är en i gruppen, ingen lärare som måste sitta inne med alla ämneskunskaper. Han eller hon får gärna vara en inspiratör och dela med sig av sina kunskaper, men får inte fastna i föreläsarrollen.

Cirkelledarskapet handlar mycket om att skapa bra stämning i gruppen, få igång samtal och diskussion, göra alla delaktiga, tydliggöra vägval, hantera eventuella problem, reda ut oenighet i gruppen, och leda cirkeln mot ett gemensamt mål. Nyckelordet är dialog, och ofta handlar cirkelledarskapet mer om att ställa frågor än om att ge svar.

- Ger alla deltagare ungefär lika stort utrymme
- Tar vara på allas erfarenheter
- Kombinerar kunskapssökande med dialog och problemlösning
- Anpassar ambitionsnivån till deltagarna
- Låter olika perspektiv komma fram i diskussionen

EN BRA STUDIECIRKEL

Så kan ni arbeta i cirkeln

Låt gärna någon eller några av deltagarna kort återberätta vad de har läst och vilka intryck de fått i början av varje träff. Det bästa är om alla har läst innan träffen.

Det viktigaste momentet är diskussion. Utgå från de föreslagna diskussionsfrågorna eller formulera egna. Det är alltid bra om du som cirkelledare sammanfattar kort vad ni pratat om och kommit fram till (även om alla diskussioner inte leder till en slutsats). En variant på detta är att diskutera frågorna i grupper om två eller tre, och sedan rapportera i storgrupp.

Använd er av andra typer av aktiviteter för att skapa variation och för att göra cirkeln spännande. Man kan också föreslå fördjupningsuppgifter. Detta gör alla delaktiga i kunskapsbygget. I studiehandledningen finns förslag till aktiviteter och fördjupningsuppgifter.

Det är också möjligt att bjuda in en expert, organisationsföreträdare, journalist eller politiker som svarar på deltagarnas frågor och delta i diskussionen. Eller varför inte se en film och samtala utifrån den?

Tips till cirkelledaren

Som cirkelledare kan du bidra till att alla blir delaktiga, att ingen tar över, att dialogen blir konstruktiv. Här är några tips som kan vara till hjälp:

- Gå en runda. Då får alla chansen att säga något och alla får ungefär lika stort utrymme.
- Använd en talarboll/pinne som ger rätt att prata. Den som talat färdigt kastar vidare.
- Är ni fler än 8 personer? Då kan det vara bra att dela in cirkeln i mindre grupper om två eller tre ibland, med återkoppling i storgrupp. Det gör att alla vågar delta.
- Ställ riktade frågor av typen ”Anna – vad tycker du?” Vissa måste tilldelas ordet för att säga något. Samtidigt har man förstås rätt att passa.
- Ställ en följdfråga för att locka fram mer ur en deltagare som svarat kort.
- Agera ”jokern i leken”. För in tankar och idéer som inte annars finns i gruppen.
- Försök styra in diskussionen på ämnet om det svävat iväg. Ställ en uppföljningsfråga.
- För stödanteckningar så att du kan sammanfatta diskussionen kring varje fråga.

1

INFÖR TRÄFFEN

FÖRBEREDELSE FÖR CIRKELLEDAREN

Se till att alla deltagare får boken hemskickad i god tid innan så att de hinner kolla igenom den och läsa de två första faktexterna. Bifoga också extratexterna som finns angivna i de svarta rutorna (sid 9 och 12) eller be deltagarna skriva ut dem själva. Läs själv igenom boken och kolla resten av länkarna i de svarta rutorna. Skriv ut de texter du tycker vore bra att ha med i cirkeln och ta med dem. Förbered dig på att hålla i den första träffen, särskilt värderingsövningen.

ATT LÄSA

Serien (sid 5-13)

Svenska vapen dödar (sid 9)

Krig som affärsidé (sid 12)

Reportaget Svenska vapen är deras vardag i tidningen Fokus (se svarta rutan sid 9)

Kartläggningen Företag och vapen på www.ofog.org (se svarta rutan sid 12).

FÖRSTA TRÄFFEN

Hälsa välkommen, presentera dig själv och låt alla säga sitt namn. Berätta om vad studiecirkeln ska handla om och dagens upplägg

Ta upp praktiska saker: när ni ska ses i fortsättningen, hur meddelas frånvaro, fika till träffarna etc.

Prata om vad en studiecirkel är. Låt alla ge förslag på hur cirkeln kan bli konstruktiv och deltagande. Kom överens om några "regler".

Låt deltagarna intervjua varandra två och två (i ca fem minuter var) och presentera varandra för gruppen. Några saker att ta reda på: namn, bostadsort, sysselsättning, fritidsintresse, och förväntningar på cirkeln. Samla ihop förväntningarna – hur kan de uppfyllas?

Titta på boken tillsammans. Diskutera upplägget för resten av cirkeln. Kom överens om hur mycket ni ska läsa inför varje träff.

Gör en värderingsövning för att få igång tankeprocessen. Ett förslag på värderingsövning finns längst bak i studiehandledningen.

Ta upp de delar av boken ni läst inför denna träff. Samtala utifrån frågorna (se nedan) eller utifrån era egna funderingar. Gå gärna en runda och be folk lyfta fram det de fastnade för och vill diskutera.

Vad läser ni inför nästa träff? Kan ni göra några uppgifter hemma?

Att samtala om

- Att svenska vapen dödar kanske ni redan visste, men hur tror ni det är ställt med svenska folkets kunskap om detta?
- Hur pass kontroversiellt är det egentligen att Sverige säljer vapen till krigförande länder?
- Varför är inte vapenexporten en större fråga i det offentliga samtalet än vad den är?
- I artikeln i tidningen Fokus får läsaren möta åtta personer som på olika sätt berörs av svensk vapenexport. Vad ger berättelserna för bild av hur vapenexporten fungerar? Vad tycker ni om det personerna säger?
- Sverige hamnar på åttonde plats i "vapenexportligan". Det handlade om export för 12,7 miljarder 2008. Varför exporteras så mycket vapen från Sverige? Varför ökar exporten så kraftigt? Vilka drivkrafter ligger bakom?

Andra aktiviteter

Titta på kartläggningen av svenska företag som exporterar vapen på www.ofog.org. (om ni inte har tillgång till dator och internet under träffen kan cirkelledaren skriva ut sidorna innan)

Vad används vapnen till och var säljs de? Är det okej eller inte?

2

INFÖR TRÄFFEN

FÖRBEREDELSE FÖR CIRKELLEDAREN

Skriv ut de texter ni har kommit överens om att läsa/titta på inför den tredje träffen.

ATT LÄSA

Serien (sid 14-37)

Boforsskandalen (sid 15)

Vapenexport – så funkar det (sid 31)

Upprustning eller nedrustning (sid 38)

UPPGIFTER

Titta på intervjun med Ingvar Bratt på Youtube och lyssna på dokumentären om Boforsskandalen på Sveriges radio (se svarta rutan sid 15).

Kolla på ISP:s hemsida och läs särskilt promemorian som heter "Några frågor om svensk vapenexport" (klicka på "pressrum" och "bakgrundinformation").

Samla också fakta och argument mot vapenexport från dessa organisationers hemsidor: Svenska Freds, Ofog, Broderskap, Kristna Fredsrörelsen.

ANDRA TRÄFFEN

Börja med att återkoppla till det ni pratade om förra träffen. Vad diskuterade ni? Vad har deltagarna funderat på sedan dess? Har nya frågor dykt upp som aldrig lyftes då?

Gå sedan över till det ni har läst inför den här träffen. Hur har det gått att läsa texterna? Vad handlar de om? Har deltagarna hunnit lyssna på radiodokumentären? Vad handlar den om?

Att samtala om

- Ingvar Bratt fick det tufft i Karlskoga efter det att han lämnat ut dokument om Bofors olagliga affärer. Varför då? Vad säger det om drivkrafterna bakom vapenexporten?
- Vad säger Boforsskandalen om svensk vapenexport och om vilka medel som används?
- Diskutera ISP (Inspektionen för Strategiska Produkter). Vad har ISP för roll? Hur stämmer ISP:s agerande överens med Regeringens riktlinjer?
- Sverige har exporterat vapen till en rad länder som grovt kränkt mänskliga rättigheter. Hur är det möjligt?
- Diskutera berättelsen i serien från vapenmässan i Indien och hur Zven agerar och reagerar under resan.
- Världens länder spenderade 1300 miljarder på militären 2007. Kanske är det nödvändigt för att upprätthålla stabilitet och demokrati? Diskutera.
- Vad är det som gör att så mycket pengar satsas på vapen? Resonera kring följande möjliga orsaker: krigsmaterialindustrins lobbyism, fattigdom, bristen på demokrati, ett svagt FN, ekonomiska intressen, globalisering, imperialism.
- Vad skulle man kunna använda alla de pengar som satsas på vapen till istället?

3

INFÖR TRÄFFEN

FÖREBEREDELSE FÖR CIRKELLEDAREN

Förbered någon (eller båda) av aktiviteterna som finns föreslagna nedan.

ATT LÄSA

Serien (sid 39-72)

De hemliga knepen (sid 48)

Den svenska vapenmoralen (sid 58)

Behövs vapenexporten? (sid 68)

TREDJE TRÄFFEN

Börja med att återkoppla till det ni pratade om förra träffen. Vad diskuterade ni? Vad har deltagarna funderat på sedan dess? Har nya frågor dykt upp som aldrig lyftes då?

Gå sedan över till det ni har läst inför den här träffen. Hur har det gått att läsa texterna? Vad handlar de om?

Att samtala om

- Vilka ”hemliga knep” finns det att ta till om man vill exportera vapen men ISP har sagt nej?
- Vad säger exemplen på sidan 58 om den svenska ”vapenmoralen”?
- Sverige ansågs länge driva en neutralitetspolitik, eller åtminstone en politik för alliansfrihet? Finns den kvar? Om inte – vad har den ersatts med?
- En stor majoritet av svenskarna tycks säga nej till vapenexport till krigförande länder, och en majoritet är emot vapenexport över huvud taget. Varför slår inte denna opinion igenom i politiken? Varför exporteras det ändå vapen?
- Titta på argumenten på sidan 68 – för och emot produktion och export av vapen. Vad kan man invända mot t.ex. Göran Perssons och Leni Björklunds sätt att resonera?
- Om vi inte producerar och exporterar vapen – hur ska vi då kunna försvara oss i händelse av krig?

Andra aktiviteter

- Vilka är de bästa argumenten mot vapenexport? Idéstorma och skriv upp argument på tavlan/på ett papper. Rangordna sedan argumenten i grupp. Gör så här: Alla deltagare får sätta ut fem prickar med en tuschpenna (eller klisterlappar om det finns). Man kan välja att sätta alla prickar på ett argument eller sprida ut dem på flera. De fem argument som får flest prickar har ”vunnit”.
- Prova på att debattera om vapenexport. Gör så här: Dela upp gruppen i två lag. Uppgiften för det ena laget är att argumentera FÖR svensk vapenexport, såsom den ser ut idag. För det andra laget gäller det att på olika sätt argumentera MOT vapenexport. Cirkelledaren agerar debattledare, ställer en inledande fråga och kör igång debatten. Ställ följdfrågor eftersom. Försök spela era roller så trovärdigt som möjligt. Efter 10 minuter byter ni sida, dvs de som förut var vapenexportvänner får prova på att vara motståndare, och vice versa. Utvärdera sedan debatten: Hur kändes det? Hur gick det? Vad upplevdes som svårt? Vilka motargument funnade? Vad kan göras och sägas bättre?

4

FJÄRDE TRÄFFEN

Börja med att återkoppla till det ni pratade om förra träffen. Vad diskuterade ni? Vad har deltagarna funderat på sedan dess? Har nya frågor dykt upp som aldrig lyftes då?

Gå sedan över till det ni har läst inför den här träffen. Hur har det gått att läsa texterna? Vad handlar de om?

Och nu då?

Sista träffen, och dags att kläcka nya idéer och förslag på vad man kan göra för att upplysa fler om vapenexport och arbeta mot den. Det kan handla om förslag på aktioner, saker att skriva om, personer att kontakta, kampanjer att stödja och arbeta för, eller varför inte fortsatta studier, diskussioner och debatter?

Spåna fram förslag i smågrupper och redovisa sedan vad ni har kommit fram till för varandra. Cirkelledaren skriver upp de olika idéerna på tavlan/på ett papper. Diskutera dem en stund. Vad kan ni göra individuellt? Som grupp? Tillsammans med andra? Kolla också på förslagen med följande frågor framför ögonen: Hur pass genomförbar är idén/förslaget? Hur lång tid tar idén/förslaget i anspråk? Hur stort genomslag kan idén/förslaget få? Generellt kan man säga att det som är enkelt att genomföra, tar relativt kort tid och samtidigt får stort genomslag ofta bör övervägas mest. Men ibland kan också det svåra och det som tar lång tid vara nödvändigt att göra.

Ha som mål att prioritera fem saker som känns både möjliga och viktiga att göra, och som ni samtidigt kan och vill göra tillsammans. Använd gärna prickningsmetoden för att prioritera: Skriv alla förslag på tavlan eller på ett papper. Kolla om några liknar varandra och kan sammanföras/ersätta varandra. Alla deltagare får sedan sätta ut fem prickar med en tuschpenna (eller små klisterlappar om det finns). De kan välja att sätta alla prickar på ett förslag eller sprida ut dem på flera. De fem förslag som får flest prickar har prioriterats av gruppen.

Dags att sammanfatta

Låt deltagarna diskutera två och två: Vad har de lärt sig i cirkeln? Vad har varit den största aha-upplevelsen? Vad kommer de att ta med sig? Gå sedan en runda och låt varje deltagare svara på frågorna.

Och att utvärdera

Ägna minst 15 minuter mot slutet av sista träffen åt att utvärdera cirkeln. Vad tyckte deltagarna om cirkeln? Om studiematerialet? Vad fungerade bra? Vad kunde ha gjorts bättre? Gå gärna en runda och låt var och en säga sitt. Det är också bra om deltagarna kan skriva några synpunkter på ett papper och lämna till cirkelledaren.

INFÖR TRÄFFEN

UPPGIFTER

Leta efter kampanjer mot vapenexport. Kolla på olika organisationers hemsidor:

<http://www.svenskafreds.se/vapenexport>, <http://ofog.org/vapenexport>, www.krf.se/sverige-vapenvagrar

Fundera också på vad du/ni kan och vill bidra med i arbetet mot vapenexport. Samla idéer och ta med till träffen.

VÄRDERINGSÖVNING

Inledande värderingsövning

Vid första cirkelträffen brukar en värderingsövning fungera bra. Genom en värderingsövning får alla chansen att börja reflektera över cirkelns ämne. Man behöver inte ens ha läst något innan. Tanken är att alla skall få chansen att ta ställning och säga vad de tänker. Genom denna övning kommer också ett antal frågor att väckas som kan bilda utgångspunkt för resten av cirkeln.

Så här går det till

Man kan sitta i en ring eller runt ett bord. Cirkelledaren kommer med ett påstående, t.ex. "Det borde vara förbjudet att tillverka krigsmateriel i Sverige". Påståendena är öppna, och det finns inget givet svar. De öppnar för funderingar. Hur man ställer sig till ett påstående beror ofta på hur man själv uppfattar och definierar ett ord eller vad man väljer att lägga vikt vid.

Deltagarna skall resa sig upp om de håller med om påståendet, och sitta kvar om de inte håller med. Några får förklara varför de valt att stå eller sitta. Cirkelledaren styr ordet. Deltagarna har rätt att passa. Man har även rätt att ändra åsikt (sätta sig eller ställa sig) när man har hört de andras tankar. I det här skedet får det dock inte bli någon diskussion.

När några (4-5 stycken) har fått förklara sin ståndpunkt ber cirkelledaren alla att sätta sig. Därefter kommer cirkelledaren med ett nytt påstående som deltagarna måste ta ställning till. Det brukar räcka med 3-5 påståenden.

När övningen är slut reflekterar ni tillsammans kring övningen och frågorna. Nu kan du öppna för en diskussion.

Se till att förklara spelreglerna för värderingsövningen för deltagarna innan ni sätter igång. Se till att alla är med på noterna.

EXEMPEL PÅ PÅSTÅENDEN

- Det borde vara förbjudet att tillverka krigsmateriel i Sverige
- Vapenexport bidrar till en osäkrare värld
- All svensk vapenexport borde förbjudas
- Det borde vara förbjudet att tjäna pengar på att tillverka vapen
- Den svenska regeringen hycklar om vapenexporten
- Vi kan bara uppnå fred om fattigdomen försvinner